

**Izveštaj sa redovne sednice radne grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za
Poglavlje 23**

IZMENE I DOPUNE KRIVIČNOG ZAKONIKA I ZAKONIKA O KRIVIČNOM POSTUPKU

21. decembar 2023. godine

Radna grupa Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 23 održala je redovnu sednicu 21. decembra 2023. godine u Palati Srbija, posvećenu implementaciji obaveza Republike Srbije iz Poglavlja 23 sa fokusom izmene i dopune Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku. Sastanku su prisustvovala članice radnih grupa NKEU za Poglavlje 23 i Poglavlje 24, predstavnici Ministarstva pravde i Ministarstva unutrašnjih poslova i članovi radnih grupa koje rade na izmenama i dopunama predmetnih zakona.

Sednica je počela uvodnim izlaganjima **Jovane Spremo**, iz Komiteta pravnika za ljudska prava, koordinatorke radne grupe NKEU za Poglavlje 23 i **Bransilava Stojanovića**, šefa pregovaračke grupe za Poglavlje 23 i pomoćnika ministra pravde. Oni su ukazali na važnost teme sednice, odnosno izmene i dopune Zakonika o krivičnom postupku i Krivičnog zakonika u kontekstu primene obaveza iz Poglavlja 23 i 24. Nakon njih obratio se **Vladimir Vinš**, pomoćnik ministra pravde i član radnih grupa za izmene i dopune, koji je upoznao prisutne sa dosadašnjim radom radnih grupa.

Sesiju o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika otvorila je **Neda Marković**, viša savetnica u Ministarstvu pravde, koja je predstavila dosadašnji smer izmena ovog važnog zakona. Između ostalog ona je naglasila je da je *član 19* proširen u stavu 2 u pogledu instituta nužne odbrane, *član 44* stav 1 je izmenjen tako da rad u javnom interesu može biti samo glavna kazna, *član 54a* je dodato da krivična dela iz mržnje sada mogu da se odnose i na dela koja su učinjena protiv lica sa invaliditetom, član 55a se razmatra izmena za višestruki povrat, kao i predlog izmena *člana 66*. Predlažu se izmene i dopune značenja izraza u zakoniku, u *članu 112* radi usklađivanja sa međunarodnim konvencijama. Izmenom stavova 20, 23 i 28 definicija porodice je proširena, dok su pojam računarskog virusa i novca dodatno precizirani. U posebnom delu Krivičnog zakonika predložene su dopune i korigovanje člana 121a *Sakaćenje ženskog polnog organa* i člana 136 *Iznuđivanje dokaza*. Takođe je predložena i dopuna članova 178 *silovanje* i *čl 138a proganjanje*, radi usklađivanja sa međunarodnim konvencijama. Predlaže se i izmena ili dopuna člana 184 *Posredovanje u vršenju prostitucije*, članova 192 *Promena porodičnog stanja*, sa posebnim osvrtom na član 194 *Nasilje u porodici* gde se predlaže proširenje i na seksualno i ekonomsko nasilje, a sve u cilju usklađivanja sa Istanbulskom konvencijom. Za dela protiv imovine se predlažu izmene u krivičnim delima *Razbojnička krađa, sitna krađa, utaja i prevara*. Za istu grupu dela predloženo je usklađivanje sa drugim zakonima, kao što je zakon o javnim nabavkama. Takođe je potrebno izvršiti usklađivanje grupe krivičnih dela protiv životne sredine sa direktivama Evropske unije koje se bave ovom temom.

Inicijative Vladi o promeni Krivičnog zakonodavstva došle su i od Predsednika Republike sa obzirom na trend porasta krivičnih dela protiv polne slobode, kao i većeg broja podignutih optužnica i osuda

kod ovih krivičnih dela. Vlada je takođe uvidela problem i potrebu za izmenama Krivičnog zakonika i to tako da se predlaže proširenje kruga krivičnih dela za koja je propisana kazna doživotnog zatvora. U prošireni krug spadaju svi slučajevi krivičnog dela *silovanja, obluba nad nemoćnim licem i obluba sa detetom*. Takođe, lica osuđena kaznom doživotnog zatvora za ova krivična dela nemaju prava na uslovni otpust. Predložene su i strože kazne za druga krivična dela protiv polne slobode. Ministarstvo unutrašnjih poslova je takođe uputio svoje inicijative za promene krivičnog zakonodavstvo, u cilju usklađivanja sa protokolima Ujedinjenih Nacija, u vidu dodavanja krivičnih dela: *nedozvoljena proizvodnja vatrenog oružja, municije i eksplozivnih materija i nedozvoljen promet i krijumčarenje vatrenog oružja, municije i eksplozivnih materija*. Takođe, zbog tragičnih događaja 3.maja predloženo je dodavanje novih krivičnih dela: *nesavesno držanje vatrenog oružja, obučavanje maloletnog lica za korišćenje vatrenog oružja, objavljivanje materijala kojima se savetuje izvršenje krivičnih dela i krivično dela odobravanja, negiranja i umanjenja krivičnih dela u grupi krivičnih dela protiv javnog reda i mira*.

Nakon izlaganja počela je diskusija. Najviše pitanja se ticalo krivičnih dela protiv polnih sloboda, posebno u pogledu kriminalizacije osvetničke pornografije i potencijalnih izmena/dopuna koje bi mogle da usavrše zaštitu. U kontekstu delova KZ koja se tiču torture, **Vladica Ilić** iz Beogradskog centra za ljudska prava, govorio je o nedostacima ili nedoslednoj primeni Krivičnog zakonika kada je u pitanju tortura, navodeći kao primer policajce za koje je utvrđeno da su vršili torturu na julskim protestima 2020. godine, a ipak ostali na poslu, dok su otkaze dobili samo oni policajci koji su napadali predstavnike Vlasti i članove njihovih porodica. **Milutin Milošević** iz Mreže za politike prema drogama u jugoistočnoj Evropi govorio je o pravnom regulisanju upotrebe droga i zagovarao dekriminalizaciju iste. Dekriminalizacija podrazumeva ukidanje krivičnog dela i tretiranje upotrebe droge kao prekršaj. To bi dovelo do smanjenja stigmatizacije i diskriminacije, kao i manjeg pritiska na policiju, tužilaštva i kazneno popravne zavode.

Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra osvrnula se na osvetničku pornografiju. Podsetila je da država kasni sa kriminalizacijom neovlašćenog objavljivanja snimaka i fotografija seksualne sadržine. Krivična dela učinjena putem interneta bujaju, a država nema odgovor na to. Kada je reč o usklađivanju sa Istanbulskom konvencijom, Macanović je skrenula pažnju na definiciju krivičnog dela *silovanja* koju treba izmeniti. Takođe, Autonomni ženski centar osporava i ranije promene Krivičnog zakonika u pogledu vraćanja kazne doživotnog zatvora, zbog nedostatka adekvatne alternativne kazne. Razgovor na ovu temu nastavila je Milena Vasić iz Komiteta pravnik za ljudska prava sa zaključkom da su krivična dela *ugrožavanje sigurnosti* i *proganjanje* izvršena putem interneta, pitanje rodno zasnovanog nasilja, a ne visoke tehnologije, pa sa tim u vezi predlaže da se nadležnost za ova dela spusti sa Posebnog Tužilaštva za visokotehnološki kriminal na osnovna tužilaštva, jer je Posebno tužilaštvo za visokotehnološki kriminal podkapacirano.

Robert Sepi iz Transparentnosti Srbija predložio je da budući sastanci budu tematski i da se na tim sastancima radna grupa bavi konkretnim članovima zakona. Takođe, spomenuo je i potencijalni problem koji može da nastane uvođenjem novih krivičnih dela vezana za oružje (nesavesno držanje) zbog postojanja posebnog kaznenog zakonodavstva koje ova dela već karakterišu kao prekršaj. Dodavanjem krivičnih dela koja su već propisana kao prekršaji mogu dovesti do problema sa načelom *ne bis in idem*.

Drugu sesiju o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) otvorile su **Tatjana Bugarski**, dekanica Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, i **Bojana Stanković**, sudiju Prvog osnovnog suda u Beogradu. Bugarski je naglasila da unutar radne grupe postoje različite nesuglasice po pitanjima različitih segmenata rada, ali da kompromisno dolaze do pojedinih rešenja. U cilju adekvatnih izmena i dopuna ZKP-a, radna grupa je analizirala direktive EU koje se tiču prava okrivljenih u krivičnom postupku, sa kojima je neophodno izvršiti usklađivanje. To je prva polazna osnova.

Još jedna polazna osnova bilo je usklađivanje ZKP-a sa Ustavom Republike Srbije. Ovde se posebno govorilo o članu 36. stav 2 i donešenjem odluke o *započinjanju istrage*. Predlog radne grupe jeste da javni tužilac ne donosi naredbu za sprovođenje istrage, već rešenje protiv koga je dozvoljena žalba, dok bi o žalbi odlučivao sud. Posebna pažnja je posvećena *pravima oštećenog lica*. Predloženo je da se definicija oštećenog lica iz člana 2 proširi, tako da oštećeno lice nije samo lice koje je već definisano u članu, već i bračni drug lica čija smrt je posledica krivičnog dela, lice sa kojim je živelo u vanbračnoj ili kakvoj drugoj trajnijoj zajednici, roditelji, deca, brat, sestra, usvojenik, usvojilac i zakonski zastupnik tog lica. Radna grupa je predložila da se prava oštećenih lica znatno prošire, kako bi im se omogućio bolji položaj, kao i prisustvo čak i u predistražnom postupku. Preporuke za izmenu prava oštećenog, pre svega odnose se na izmenu mehanizma posebno osetljivog svedoka od dobijanja statusa pa nadalje, predvideli izuzetno detaljno pravo na prevodioca i tumača u članu 11, da podnese predlog i dokaze za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva i da predloži privremene mere za njegovo obezbeđenje, da ukaže na činjenice i da predlaže dokaze koji su od važnosti za predmet dokazivanja, da angažuje punomoćnika iz reda advokata, da bude obavešten o vrsti i načinu ostvarivanja medicinske, psihološke i druge podrške, da ima pratnju lica od poverenja pri preduzimanju radnji u kojima učestvuje osim ukoliko se time ne bi štetilo interesima postupka, da razmatra spise i razgleda predmete koji služe kao dokaz, da bude obavešten o odbacivanju krivične prijave ili o odusustanku glavnog javnog tužioca od krivičnog gonjenja, da bude poučen o mogućnostima da preduzme krivično gonjenje i zastupa optužbu, da podnese prigovor protiv odluke glavnog javnog tužioca da ne preduzme ili da odustane od krivičnog gonjenja osim u slučaju člana 283 stav 3 i člana 284, da bude obavešten o preduzetim radnjama i merama povodom krivične prijave koju je podne, odnosno predloga za krivično gonjenje osim ako se time ne bi štetilo interesima postupka, da bez odlaganja na lični zahtev bude obavešten o ukidanju pritvora ili bekstvu okrivljenog iz pritvora i merama koje su preduzete radi njegove zaštite ukoliko je to potrebno, da prisustvuje glavnom pretresu i učestvuje u izvođenju dokaza, da bude ispitan kao svedok bez nepotrebnog odlaganja minimalan broj puta samo ukoliko je to neophodno za vođenje postupka, da bude obavešten o ishodu postupka i da mu se dostavi pravosnažna presuda osim ukoliko se izričito u pisanoj formi izjasni da se odriče tog prava, ne odnosi se na prava koja mu se moraju pružiti radi aktivnog učestvovanja u krivičnom postupku, da podnese žalbu protiv odluke o troškovima krivičnog postupka i dosuđenom imovinskopravnom zahtevu, da preduzima druge radnje kada je to određeno ovim zakonikom ili drugim zakonom.

Takođe, radna grupa je dala preporuku za *posebno osetljivog svedoka*, preporučuje se proširenje definicije lica kao i da je potrebno da postoji posebno obrazloženo rešenje za dobijanje statusa posebno osetljivog svedoka, kao i da je protiv ovog rešenja dozvoljena žalba vanpretresnom veću, dodaje se u član 104 da u toku unakrsnog ispitivanja posebno osetljivog svedoka ili svedoka koji je maloletno lice, zabranjeno je postavljanje pitanja koja su navođenje na odgovor ili se zasnivaju na

pretpostavci da je svedok izjavio nešto što nije. Kod pitanja pritvora dosta je bilo predloga sudova o članu 211, kako član 4 nema adekvatnu primenu u praksi, vraćene su teške okolnosti dela, kod opštih i posebnih dokaznih radnji, radna grupa je preporučila da na primer kod pretresanja određena vozila mogu da budu predmet pretresa, kod veštačenja preporučili jasno definisanje veštaka i šta njegov nalaz treba tačno da sadrži, preporuka je takođe da se proširi obim krivičnih dela, pogotovo teških krivičnih dela. Radna grupa je kao slabu tačku ZKP-a navela član 15 stav 3 koji propisuje da sudija mora da naloži dopunske dokaze što apsolutno nije korišćeno u praksi, pa radna grupa predlaže da se taj deo stava izbaci.

Između ostalog, radna grupa je predložila naredne izmene: da se umesto naredbe o sprovođenju istrage donese rešenje, da stepen sumnje za istragu bude osnovana sumnja, da se ne može više voditi istraga protiv NN lica, uvođenje sudskog obezbeđivanja dokaza u istrazi koja ide u korist okrivljenog lica, da se u članu 299 ZKP-a da se zaštiti pravo okrivljenog da može da predlaže i da se čuju njegovi predlozi za izvođenje dokaza za koje on smatra da su relevantni; javni tužilac, okrvljeni i branilac mogu predložiti sudiji za prethodni postupak da ispita određenog svedoka ako zbog bolesti, starosti ne može da bude ispitan na glavnom pretresu, ako se sudija ne složi sa predlogom zatražiće bez odlaganja da odluku donese vanpretresno veće koje je dužno da donese odluku u roku od 48 sati; preporuka da se vrati pravni lek zahtev za zaštitu zakonitosti pravosnažne presude koji treba da bude u nadležnosti javnog tužioca; da se trostepenost proširuje u odlučivanju, ne samo kada se preinačava oslobađajuća na osuđujuću presudu, već i kada je izrečena kazna doživotnog zatvora;

Nakon obimnog izlaganja, otpočela je diskusija. **Milena Vasić** iz Komiteta pravnika za ljudska prava postavila je pitanje da li je bilo uključivanja oštećenog u načelo oportuniteta. Dodala je i problem da oštećeni nema dovoljan korpus prava u krivičnom postupku. Oštećeni može da podnese dokazne predloge organu postupka ali organ postupak nemaju obavezu niti da prihvate niti da obrazlože zašto nisu prihvatili dokazne predloge oštećenog. S tim u vezi bilo bi dobro uvesti obavezu obrazloženja, s obzirom da oštećeni nema prava žalbe na presudu.

Lidija Komlen Nikolić iz Udruženja tužilaca Srbije, saglasila se sa komentarima i preporukama vezanim za oštećenog, i istakla da i dalje postoji problem imovinskog prava, odnosno da oštećeni ukoliko su pravna lica ili predstavnici pravnih lica, treba da imaju procesna svojstva i svojstvo oštećenog i postavila je pitanje da li je radna grupa radila intervencije na članu 51 koji se odnosi na prigovor na rešenje o odbačaju krivične prijave javnog tužioca. Komlen Nikolić smatra da stav 3 člana 51 definitivno treba izmeniti, a postavila je pitanje i da li je radna grupa radila bilo šta u vezi sa članom 44 ZKP-a, kao i pitanje u vezi sa regulativom člana 286.

Bugarski je istakla da je radna grupa na stanovištu da predstavnik pravnog lica treba da ima svojstvo oštećenog i procesna svojstva. Ipak za sada su mišljenja da član 51 stav 3 ne bi trebalo da bude diran, jer tužilstvo smatra da treba da ostane kako jeste, ali radna grupa će se svakako vraćati na to pitanje. Što se tiče člana 286 i biometrijskih podataka, tu je bilo ideja da se uvede mogućnost utvrđivanje lica pomoću biometrijskih podataka, kao posebna dokazna radnja, ali da nisu našli pravni osnov da ta vrsta intervencije uđe u ZKP kao posebna dokazna radnja. Nisu mogli da nađu pravni osnov ni da uđe u nadležnost policije, ne postoji praktična primena u međunarodnom uporednom pravu. Smatraju da može da se podvede pod već postojeće dokazne radnje, ali i to će se još razmatrati.

Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra se usaglasila sa preporukama koja se odnose na prava oštećenog i sa ostalim preporukama koje je radna grupa predstavila i predočila primer kako

često žrtva (oštećena) nije najbolje zaštićena u praksi. Članovi radne grupe su istakli da je jasno da u praksi neke stvari nisu dosledno primenjene, ali da izmene ZKP-a neće ni moći sve probleme iz prakse da otklone.

Vladica Ilić se osvrnuo na teret dokazivanja koji je na javnom tužiocu, ako on sve ne utvrdi postoji oslobađajuća presuda koja sud može da donese, i da dokazivanje ne treba da izvodi sud jer i ako sud radi isto sto i javno tužilaštvo, lice staje protiv dve institucije i ne postoji jednakost strana u postupku, što znači da sud treba da obavesti javnog tužioca o kontradiktornosti dokaza, a ne on da ih izvodi. Što se tiče uhapšenog, istakao je da je bitno lice od poverenja i za uhapšenog, kao i da je potrebno ZKP uskladiti i sa drugim zakonima, posebno i sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći. Iz radne grupe naveli su da član 15 nije menjan u tom smeru, kao i da radna grupa još nije razgovarala o sporazumu o priznanju krivice, te da su otvoreni su za sve predloge i sugestije.

Zaključci i preporuke:

- Učesnici su se složili da je ovakva vrsta doprinosa u vidu konkretnih komentara od strane članica RG NKEU za Poglavlje 23 na izložene nacрте KZ i ZKP korisna, te da treba u sličnom formatu nastaviti, samo da se predlože konkretne podteme ili delovi zakona o kojima bi se diskutovalo (po uzoru na rad sa radnom grupom koja radi na izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima);
- Ministarstvo pravde će dostaviti RG NKEU za Poglavlje 23 analize potreba koje su polazna osnova za rad radnih grupa koje rade na izmenama i dopunama KZ i ZKP, kao i trenutne nacрте zakona, kako bi mogli da se pripreme i konkretni komentari;
- Neophodno je iskoristiti ovu priliku i uporedno sagledati i druge zakone koji sadrže članove ili elemente koji bi trebalo da postanu deo, ili budu razmotreni i u okviru rada radnih grupa, kako bi Krivični zakonik i Zakonik o krivičnom postupku, obuhvatili sve elemente da bi se zaista mogli i smatrati zakonicima;
- RG NKEU za Poglavlje 23 će preko Ministarstva pravde dostaviti sve materijale koje članice imaju spremne, a da se tiču potencijalnih izmena i dopuna predmetnih zakona i predložiti uže teme koje bi mogle da budu predmet posebnih sastanaka.